

УДК 811.111
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-85-9>

МЕТАФОРИЧНИЙ ДІАПАЗОН АНГЛОМОВНОГО ЛІНГВОЕТИЧНОГО КОНЦЕПТУ *DUTY*

Веремчук Е. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-2926-2090
eldar.veremchuk@gmail.com*

Ключові слова: *вихідний домен, зона концептуального перенесення, концептуальна метафора, метафорична проєкція, цільовий домен.*

Стаття присвячена дослідженню метафоричного діапазону англійського лінгвоетичного концепту *DUTY*. Метою статті є висвітлення крос-доменних метафоричних проєкцій, в яких *DUTY* виступає цільовим доменом. Об'єктом дослідження є лінгвоетичний концепт *DUTY*, а предметом виступає його метафоричний діапазон. Подана наукова праця виконана у контексті теорії концептуальної метафори, яка дозволяє пояснити механізми кореляції концептів, що належать до різних сфер, через перенесення ознак одного на інший. Реалізація задекларованої мети здійснюється із залученням таких дослідницьких методів: методу суцільної вибірки, методу контекстуального аналізу та методу семантико-когнітивної інтерпретації. Розкривається сутність метафоричних проєкцій, яка полягає у перенесенні ознак вихідного домену (домену джерела) на цільовий домен. Зазначається, що ознаки цільового концепту, які співпадають із ознаками вихідного домену, становлять ділянку концептуального перетину, або зону концептуальної проєкції. Ця зона є неоднорідною за своєю структурою та складається із ділянки центрального перенесення та ділянок розгортання та розширення концептуальної метафори. Розгортання метафори проявляється у розширенні переліку ознак вихідного домену, які переносяться на цільовий концепт, тоді як розширення передбачає залучення інших концептів, суміжних із доменом-джерелом, який зазвичай виступає їх гіперонімом. Аналіз матеріалу дослідження, який представлений вибіркою із корпусу англійської мови iWeb, а також корпусу прислів'їв, афоризмів та цитат відомих людей із цільовою лексемою *DUTY*, дозволив висвітлити метафоричний діапазон концепту *DUTY* та розкрити метафоричні проєкції, у які він залучений у ролі цільового домену. Було встановлено, що основними гіперонімічними вихідними доменами виступають концепти *THING* та *PERSON*, прототипні ядерні ознаки яких формують центральне перенесення. Розширення цих метафоричних проєкцій представлено гіпонімами вищезазначених категорій, тоді як метафоричне розгортання репрезентоване перенесенням когнітивних ознак, які є суміжними із рисами центрального перенесення. Проведений аналіз засвідчує, що абстрактні етичні концепти метафорично осмислюються через більш конкретні базові одиниці ментального лексикону, які формують центральний життєвий досвід людини.

RANGE OF METAPHOR OF THE ENGLISH-LANGUAGE LINGUOETHICAL CONCEPT DUTY

Veremchuk E. O.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of English Philology
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2926-2090
eldar.veremchuk@gmail.com*

Key words: *source domain, conceptual transfer zone, conceptual metaphor, metaphorical projection, target domain.*

The article is devoted to the study of the range of metaphor of the English-language concept DUTY. The aim of the article is to highlight cross-domain metaphorical projections in which DUTY acts as a target domain. The object of research is the linguoethical concept DUTY, and the subject is its range of metaphor. The presented scientific work is performed in the context of the theory of conceptual metaphor, which allows to explain the mechanisms of correlation of concepts belonging to different areas, through the transfer of features from one to another. The realization of the declared goal is carried out with the involvement of the following research methods: the method of continuous sampling, the method of contextual analysis and the method of semantic-cognitive interpretation. The paper reveals the essence of metaphorical projections, which consists in transferring the features of the source domain to the target domain. It is noted that the features of the target concept, which coincide with the features of the source domain are part of the conceptual intersection, which makes up the area of conceptual projection. This zone is heterogeneous in its structure and consists of central transference and areas of elaboration and expansion of conceptual metaphor. The elaboration of metaphor is manifested in the expansion of the list of the source domain features, which are transferred to the target concept, while the extension involves other concepts related to the superordinate source domain. The analysis of the research material, which is a sample of the iWeb English corpus, as well as corpus of proverbs, aphorisms and quotes from famous people with the target unit duty, highlighted the metaphorical range of the DUTY concept and revealed metaphorical projections in which it is involved as a target domain. It was found that the main superordinate source domains are THING and PERSON, prototypical nuclear features of which form the central metaphoric transfer. The extension of these metaphorical projections is represented by hyponyms of the above-mentioned categories, while the elaboration of metaphor is represented by the transfer of cognitive features that are adjacent to the features of central transfer. The analysis shows that abstract ethical concepts are metaphorically understood through more specific basic concepts, that form the human central life experience.

Постановка проблеми. Етична картина світу є невід'ємним складником будь-якого розвиненого суспільства, тому дослідження її конститuentів робить вагомий внесок у розуміння соціокультурних та морально-етичних принципів та норм, які покладено в основу міжособистісних відносин. Лінгвоетичні концепти неодноразово потрапляли у фокус досліджень, зокрема JUSTICE [1], MODESTY [8], DIGNITY [3]. Об'єктом досліджень ставав і аналізований у поданій праці

концепт DUTY [2], який було охарактеризовано в компаративному та перекладацькому аспектах. Проте слід зазначити, що на сьогодні метафоричний вимір DUTY залишається невисвітленим, що й зумовлює актуальність поданої статті.

Мета і завдання статті. Метою статті є висвітлення крос-доменних метафоричних проєкцій, які формують метафоричний діапазон концепту DUTY. У відповідності до мети дослідження видається за необхідне виконання таких завдань:

- висвітлити принципи метафоричних проєкцій у рамках теорії концептуальної метафори;
- виявити вихідні концепти у крос-доменних перенесеннях з цільовим доменом DUTY;
- охарактеризувати метафоричний діапазон DUTY.

Об’єкт та предмет дослідження. Об’єктом дослідження є лінгвостичний концепт DUTY, а предметом виступає його метафоричний діапазон.

Матеріал та методи дослідження. Матеріалом дослідження є вибірка контекстів із корпусу англійської мови Iweb [10] за запитом [-4 duty + 4 = collocations] та вибірка прислів’їв, афоризмів і цитат відомих людей із ресурсу BrainyQuote [9] загальною кількістю 840 одиниць. У роботі були використані такі методи, як: метод суцільної вибірки, метод контекстуального аналізу, метод семантико-когнітивної інтерпретації.

Виклад основного матеріалу. Під метафоричним діапазоном ми слідом за Kövecses [4, с. 64] розуміємо сукупність вихідних доменів, ознаки яких переносяться на цільовий концепт у рамках метафоричних проєкцій. Вибраний підхід засновується на теорії концептуальної метафори [5; 7], яка дозволяє пояснити механізми кореляції концептів, що належать до різних сфер, через перенесення ознак одного на інший.

Метафоричне перенесення (mapping from source domain to target) у кожному конкретному випадку здійснюється за участю двох доменів: вихідного (source domain) та цільового (target domain). У ролі цільового домену виступає аналізований концепт DUTY, тоді як вихідним доменом виступає один з концептів із метафоричного діапазону. Ознаки цільового концепту, які співпадають із ознаками вихідного домену, становлять ділянку концептуального перетину, або як її ще називають зону концептуальної проєкції (cross-mapping zone) [6, с. 203, 245], яка зазвичай включає досить обмежений набір концептуальних рис.

В основу зони концептуальної проєкції покладено центральне перенесення, яке зазвичай зазнає розгортання (elaboration) та розширення (extension). Розгортання метафори проявляється у розширенні переліку ознак вихідного домену, які переносяться на цільовий концепт, тоді як розширення передбачає залучення інших концептів, суміжних із доменом джерелом, який зазвичай виступає їх гіперонімом (superordinate concept).

Аналіз отриманої вибірки із корпусу англійської мови iWeb [10], а також корпусу прислів’їв, афоризмів і цитат відомих людей із цільовою лексемою *duty* (авторство зазначено після символу ~, у разі його відсутності джерелом ілюстративного матеріалу виступає корпус iWeb) дозволив встановити такі метафоричні проєкції.

- Домен ОБ’ЄКТ.

Центральна проєкція представлена кореляцією ознаки цільового домену “force” (that makes you do right) із рисою вихідного домена “force” (gravitational), розширенням якої є ознака “ability to make pressure”.

And after his duty has been pressed upon him he will daily seek grace better to discharge his duty.

*Since she was not **burdened** with any domestic **duties** expected of her sisters, Barrett Browning could now devote herself entirely to the life.*

Така кореляція концептуальних рис актуальна як для наївної, так і для наукової картин світу. У наївній картині світу примус асоціюється із тиском. У науковій картині світу тиск визначається як сила, яка діє на поверхню. Причому величина сили залежить від маси, що звичайно, окрім наукової верифікації, має буденне досвідне підтвердження. Саме це зумовлює розширення центральної проєкції таким перенесенням: “force – heaviness”.

*Death is lighter than a feather; but **Duty is heavier than a mountain.** ~ Robert Jordan.*

Розгортання (розвиток) зазначеного перенесення призвело до виникнення ознаки “necessity to be carried on shoulders”:

*The bygone days of one working parent and one domestic parent **shouldering** the duties of childcare are a faint memory.*

Метафорична проєкція DUTY is an OBJECT зазнала подальшого розгортання та охоплює такі риси домену-джерела:

- “Solidity”: *I also think it’s **breaching the board’s duty** to the homeowners because it’s not a social line item.*

- “Ability to lie and be laid”: *If you **lay duties upon** people and give them no rights, you must pay them well. ~ Johann Wolfgang Von Goethe.*

- *Do the **duty which lies** nearest to you, the second duty will then become clearer. ~ Thomas Carlyle.*

- “Ability to stand and fall”: *Duties and rights must stand and fall together ~ William Ellery Channing.*

- Домен LANDMARK.

Центральне перенесення в рамках метафоричної проєкції DUTY is a LANDMARK зумовлене більш загальною проєкцією ABSTRACT THING = MATERIAL THING, яке полягає у тому, що подібно до того як фізичний об’єкт може виступати просторовим орієнтиром, так і етична категорія DUTY виступає орієнтиром моральним. Подане метафоричне розширення має два окремі перенесення: “vertical landmark” та “horizontal landmark”.

- VERTICAL LANDMARK: ознака “location above or below”:

*You are **under a legal duty** to keep accurate records.*

Слід зазначити, що у вищенаведеному контексті спостерігається збереження ознаки “pressure”.

She went above and beyond the call of duty in her efforts to save his life.

– Horizontal landmark: ознака “demarcation line”:

Never step over one duty to perform another. ~ English proverb.

– Домен PATH.

Центральна проєкція охоплює ознаку вихідного домену “span of space” та ознаку цільового домену “span of time”. Таким чином, відрізок часу (виконання обов’язку) на асоціативному рівні корелює із відрізком простору.

A policeman was injured in the line of duty yesterday.

Розгортання центральної проєкції зумовлює формування наступної зони метафоричного перенесення, яка включає ознаки:

– “Ability to have horizontal position” (lie in space): *The path of duty lies in what is near at hand, but men look for it in what is remote.* ~ Japanese Proverbs.

– “Ability to be followed”: *None should expect to prosper who go out of way of duty.* ~ James H. Aughey.

Let us not run out of the path of duty, lest we run into the way of danger. ~ Rowland Hill.

– Домен BOND.

Розширення вихідної метафоричної проєкції в рамках домену ОБ’ЄКТ представлено зоною центрального перенесення, яка репрезентована трансфером ознаки вихідного домену “physical bond” на рису цільового домену “moral bond”.

They are not bound by any official duty, but are free to withhold consent for selfish reasons or arbitrarily and may subject.

We have a bounden duty to respond to this call for help.

Метафорична екстензія центральної проєкції вмотивувала кореляцію цільового домену із доменом ІСЕ, яка проявляється через рису “ability to shackle”, оскільки лід, подібно до кайданів, має сковувальну здатність.

Oh! Duty is an icy shadow. It will freeze you. It cannot fill the heart’s sanctuary. ~ Augusta Jane Evans.

Подальше розгортання метафоричного перенесення вмотивувало появу ознаки “ability to melt”.

Duty doesn’t melt away, no matter how much we might wish it to. ~ Claudia J. Edwards.

– Домен VEIL.

Кореляція ознаки домену-джерела “ability to cover” (physically) із ознакою цільового домену “ability to overwhelm” (spiritually) формує центральну проєкцію, яка розвивається до ознаки “ability to conceal”.

PCAW are covered by a duty of confidentiality that means that they will not disclose your details to your Employer.

Every duty we omit obscures some truth we should have known. ~ John Ruskin.

– Домен FOUNTAIN.

Сутність концептуальної проєкції полягає у перенесенні ознаки “multiplicity” (of water drops and jets) вихідного домену на цільовий – multiplicity (of duties), оскільки, виходячи із життєвого досвіду, неможливо чітко визначити та окреслити коло моральних обов’язків через їх множинний, різноплановий та ситуативно зумовлений характер.

The sense of duty is the fountain of human rights. ~ William Ellery Channing.

Наступна концептуальна метафора зумовлена перенесенням DUTY is a PERSON.

Однією із ключових ознак людини є здатність говорити, тоді як однією з базових функцій мови є директивна, спрямована на передання власної волі адресату, що реалізується через наказовий спосіб. Водночас найяскравішою рисою категорії DUTY є “compulsion”, “order”. Центральне перенесення представлене когнітивною зв’язкою ознаки домену-джерела “ability to give orders” – із ознакою цільового домену “ability to prescribe”. Таке перенесення зумовило розгортання зони концептуальної проєкції – “ability to speak”, оскільки ця риса є розширенням вихідної ознаки. Подальше розгортання цієї метафори вмотивовує появу таких гіпонімічних перенесень:

– “Ability to call”: *I’ll have to go, I’m afraid – duty calls.*

– “Ability to whisper”: *Duty doesn’t need to call; it only needs to whisper.* ~ Dean Koontz.

– “Ability to keep silent”: *Only when the voice of duty is silent, or when it has already spoken, may we allowably think of the consequences of a particular action.* ~ Augustus William Hare.

– “Ability to direct”: *Duties extend beyond obligations, and direct the affections, desires, and intentions, as well as the actions.* ~ William Whewell.

Розширення проєкції DUTY = PERSON привело до перенесення таких рис вихідного домену:

– “Ability to pursue”: *Pursue your duties and don’t let them pursue you.* ~ Japanese Proverb.

The sense of duty pursues us ever. ~ Joseph Cook.

– “Ability to be govern”: *Men must be either the slaves of duty, or the slaves of force* ~ Joseph Joubert.

All the slaves of duty dig their own graves sooner or later. ~ K. J. Parker.

Every one regards his duty as a troublesome master from whom he would like to be free. ~ Mazo de la Roche.

– “Ability to examine”: *Every duty is great; great, because it tries our principle; great, because*

for the time being it tries our loyalty to conscience, and our energy and will.

– “Ability to be concentrated”: *Life is of little value unless it is consecrated by duty.* ~ Samuel Smiles.

Висновки і перспективи подальших розробок. Метафоричний діапазон концепту DUTY представлений двома базовими концептуальними метафорами: DUTY is an OBJECT та DUTY is a PERSON, які є різновидом більш базової проєкції DUTY is a PHYSICAL ENTITY. Онтологічна метафора DUTY is an OBJECT має метафоричне розширення, котре включає такі вихідні домени, як LANDMARK, PATH, BOND, ICE, VEIL, FOUNTAIN. Онтологічна метафора DUTY is a PERSON репрезентована розширенням, яке включає такі гіпонімічні вихідні домени: MASTER, EXAMINER, PRIEST. Сукупність вищезазначених доменів формує метафоричний діапазон DUTY. Концептуалізація досліджуваного етичного концепту на основі більш первинних та базових доменів корелює із загальним постулатом теорії концептуальної метафори щодо усвідомлення абстрактних понять та ідей через матеріальні конкретні об’єкти, які формують центральний життєвий досвід людини. Перспективою подальших досліджень може бути встановлення метафоричного діапазону інших етичних концептів, таких як CONSCIENCE, HONOUR, DIGNITY.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутова А. А., Крячко В. Б. Концепт «справедливість» в русскої і англійскої лінгвокультурах. *Альманах сучасної науки і освіти*. Тамбов : Грамота, 2013. № 7. С. 23–25.
2. Мирзоева Л. Ю. К проблеме культурных импликаций в переводе: концепт «долг» в русском и английском языке. *GISAP: Philological sciences*. Лондон, 2014. С. 36–41.
3. Чабан В. М. Вербалізація концепту dignity в англійській мові. *Вісник Львівського університету. Філологічні науки*. Львів, 2019. Вип. 70. С. 262–271.
4. Kövecses Z. Conceptual metaphor theory. In the Routledge handbook of metaphor / ed. by E. Semino, Z. Demjén. *Routledge*. London, 2017. P. 13–27.
5. Kövecses Z. Levels of metaphor. *Cognitive Linguistics*. Berlin, 2017. No. 28 (2). P. 321–347. URL: <https://doi.org/10.1515/cog-2016-0052>
6. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor / ed. by A. Ortony. *Metaphor and thought* (2nd ed., pp. 202–252). Cambridge University Press.
7. Lakoff G., & Johnson M. (1980) *Metaphors we live by*. Chicago University Press.
8. Shevchenko, I. & Shastalo, V. (2021) The conceptual metaphor of modesty in English and Ukrainian. *Cognitive Studies / Études cognitives*, 21. Retrieved from: <https://doi.org/10.11649/cs.2462>
9. BrainyQuotes. Retrieved from: <https://www.brainyquote.com/>
10. Corpus of the English language iWeb. Retrieved from: <https://www.english-corpora.org/>

REFERENCES

1. Butova, A. A., & Kryachko, V. B. (2013) Concept “spravedlivost” v russkoj i anglijskoj lingvokulturah [The concept of “justice” in Russian and English linguistic cultures]. *Almanah sovremennoj nauki i obrazovaniya*, 7 (74), 23–25. [in Russian]
2. Mirzoeva, L. Y. (2014) K probleme kulturnyh implikacij v perevode: koncept “dolg” v russkom i v anglijskom yazyke [To the problem of cultural implications in translation; the concept of debt in Russian and English]. *GISAP. Philological sciences*, 36–41. [in Russian]
3. Chaban, V. M. (2019) Verbalizatsiia kontseptu dignity v anhliskii movi [Verbalization of the concept of dignity in English language]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*, 70, 262–271. [in Ukrainian]
4. Kövecses, Z. (2017) Conceptual metaphor theory. In the Routledge handbook of metaphor. In E. Semino, & Z. Demjén (Ed.), *Routledge*, 13–27.
5. Kövecses, Z. (2017) Levels of metaphor. *Cognitive Linguistics*, 28 (2), 321–347. Retrieved from: <https://doi.org/10.1515/cog-2016-0052>
6. Lakoff, G. (1993) The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony (Ed.), *Metaphor and thought* (2nd ed., pp. 202–252). Cambridge University Press.
7. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980) *Metaphors we live by*. Chicago University Press.
8. Shevchenko, I. & Shastalo, V. (2021) The conceptual metaphor of modesty in English and Ukrainian. *Cognitive Studies / Études cognitives*, 21. Retrieved from: <https://doi.org/10.11649/cs.2462>
9. BrainyQuotes. Retrieved from: <https://www.brainyquote.com/>
10. Corpus of the English language iWeb. Retrieved from: <https://www.english-corpora.org/>